

RECENZIE DE CARTE

DESPRE IMPOSIBILITATEA DE A DEFINI O METODĂ ȘI NECESITATEA DE A STA ÎN EA

R. D. Hinshelwood - *Metoda clinică a lui Bion*, Editura Trei, 2026

MIHAI ALECU^[1]

A scrie despre Bion presupune a intra într-o tensiune care nu poate fi rezolvată, ci doar susținută. Este tensiunea dintre strădania de a descifra, de a integra și de a transmite mai departe o gândire vie și pornirea de a o fixa și transforma într-un sistem închis. În cazul cărții lui Hinshelwood această tensiune nu este doar un fundal implicit, ci însuși materialul din care este construită lucrarea. Autorul pare conștient, clipă de clipă, de riscul de a reduce universul teoretic al lui Bion la o doctrină, adică la o metodă prescriptivă și rigidă, cu toate acestea își asumă sarcina de a vorbi despre „metoda clinică” a acestuia.

Rezultatul este un volum care funcționează simultan pe două planuri. Pe de o parte, oferă o structură limpede, o parcurgere ușor de urmărit a etapelor de dezvoltare a operei lui Wilfred Bion, ceea ce permite cititorului să se orienteze și să înțeleagă evoluția diverselor concepte. Pe de altă parte, fiecare dintre aceste etape este prezentată într-un mod care contracarează

¹ Mihai Alecu este psihoterapeut psihanalitic, absolvent INSIGHT. E-mail: contact@mihaialecu.ro.

orice tentativă de cimentare sau stabilizare definitivă a cadrului teoretic nou expus. Conceptele nu ne sunt descrise ca entități fixe, ci ca puncte de trecere într-o gândire aflată în mișcare.

Cartea începe, nu întâmplător, cu referiri la lucrările timpurii ale lui Bion despre grupuri, în care acesta ilustrează funcționarea psihică a membrilor grupului sub influența a ceea ce el numește presupuneri de bază. Hinshelwood nu tratează această perioadă ca pe o simplă fază istorică, ci o leagă de înțelegerea particularităților metodei clinice a lui Bion. Dinamica grupurilor va servi drept model pentru deslușirea manierei în care gândirea poate fi deturnată sau suspendată în condiții de anxietate. Presupunerile de bază nu sunt doar fenomene colective, ci pot apărea și în relația analitică, în cabinet, ca forme de organizare psihică ce evită contactul cu realitatea emoțională.

Această primă perioadă introduce deja o idee centrală a întregii cărți: faptul că metoda clinică nu constă într-un set de intervenții anume, ci într-o sensibilitate privind posibilitatea sau imposibilitatea gândirii într-un anumit moment dat al ședinței. Analistul nu este cineva care aplică o tehnică, ci cineva care participă la un proces în care miza este gândirea însăși.

Această idee devine mai conturată în secțiunile dedicate dezvoltării modelului *funcției alfa*. Aici, Hinshelwood urmărește apariția uneia dintre cele mai influente distincții bioniene, aceea dintre *elementele beta* și *elementele alfa*. În loc să prezinte funcția ca pe un mecanism clar și stabil, ce poate fi descris cu exactitate și delimitat strict ca proces, autorul insistă asupra caracterului ei aproximativ și încearcă să o surprindă mai degrabă ca o experiență psihică, cu rol metabolizator.

Elementele beta apar ca fragmente de experiență brută, neprocesată, care nu pot fi gândite și care tind să fie evacuate sau proiectate. *Funcția alfa* este creionată drept procesul prin care aceste fragmente sunt transformate într-o formă simbolizabilă. Însă, și aici este important, această transformare

nu este niciodată garantată. Ea depinde de condițiile câmpului analitic și, în mod esențial, de capacitatea analistului de a tolera intrarea în contact cu ceea ce încă este de negândit.

Hinshelwood subliniază că această capacitate nu este o trăsătură permanentă, ci o funcție fragilă, supusă eșecului. Analistul nu este mereu un bun conținător, ci un participant activ, într-un proces în care propriile sale limite și anxietăți sunt în mod inevitabil implicate. Această perspectivă de-zidealizează poziția analistului și o aduce mai aproape de experiența reală a practicii clinice curente, unde momentele de blocaj și confuzie sunt frecvente.

Secțiunea despre reverie dezvoltă această idee într-un mod deosebit de sugestiv. Reveria nu este înțeleasă ca o stare de receptivitate pură, ci ca un spațiu ambiguu, de amestec, în care materialul pacientului este primit și transformat, dar și distorsionat. Hinshelwood subliniază că nu există o reverie „curată”, necontaminată de subiectivitatea analistului. Dimpotrivă, contaminarea face parte din procesul analitic și poate deveni instrument de lucru sau, dimpotrivă, obstacol.

Pentru un psihoterapeut psihanalitic de orientare relațională, această idee poate părea familiară și de la sine înțeleasă, dar lectura lui Hinshelwood o plasează într-o lumină diferită. Accentul nu cade pe mutualitate sau pe negocierea sensului, ci pe procesele primitive de transformare psihică. Reveria devine locul în care aceste procese se desfășoară cu succes sau eșuează, analistul fiind implicat în mod inevitabil în dinamica respectivă.

Cartea continuă cu o explorare a ideilor lui Bion despre gândire și abordează una dintre inversările cele mai radicale propuse de Bion: anume că gândurile există deja înaintea unui aparat capabil să le conțină. Hinshelwood tratează această idee nu ca pe o speculație abstractă, ci ca pe un element care modifică profund poziția analistului în clinica sa.

Dacă gândurile preced gânditorul, atunci ceea ce apare în analiză nu poate fi redus la un conținut deja organizat, care așteaptă să fie descifrat. Mai degrabă, analistul se confruntă cu forme incipiente de experiență, uneori incoerente, alteori semistructurate, care caută un aparat receptor capabil să le conțină, fie acesta al pacientului, fie al analistului însuși. Prin urmare interpretarea nu mai este o traducere a unui sens latent, ci o intervenție care poate facilita sau bloca procesul de formare a gândurilor, rolul analistului nemaifiind acela de a excava și de a aduce la lumină în mod activ ceea ce este ascuns, ci de a crea cadrul necesar pentru emergența diverselor conținuturi, încă insuficient constituite, ale minții pacientului.

Hinshelwood avertizează asupra riscului constant ca analistul să introducă prea devreme sens, să ofere explicații care „închid” ceea ce ar trebui să rămână încă o vreme deschis pentru a putea fi abia ulterior transformat. Această critică a interpretării premature rezonă cu multe dintre preocupările contemporane, dar este formulată aici într-un limbaj care pune accentul mai degrabă pe necesitatea proceselor de simbolizare, decât pe dimensiunea relațională explicită.

În partea finală a cărții atenția se deplasează către conceptele târzii ale lui Bion, în special către noțiunea de „O”. Aceasta este, probabil, cea mai dificilă secțiune a volumului, care cere pe întreg parcursul ei multă răbdare și meticulozitate din partea cititorului. „O” apare drept o limită a gândirii, drept ceva ce nu poate fi cunoscut în sens obișnuit, dar care poate fi trăit sau experimentat.

Hinshelwood se apropie de această zonă cu o anumită prudență, evitând atât reducerea ei la ceva complet inteligibil, cât și alunecarea într-un registru mistic. În schimb, încearcă să arate cum această idee influențează poziția analistului, în special prin accentul pus pe renunțarea la dorința de a cunoaște în mod controlat. Capacitatea negativă devine astfel, și nu

doar aici, esențială, nu ca o simplă toleranță la incertitudine, ci ca o poziție activă de suspendare a cunoașterii, care creează, în mod paradoxal, tocmai condițiile apariției ei.

Și totuși această trecere graduală prin diverse perioade de viață și gândire ale lui Bion nu produce o senzație de progres liniar. Nu avem impresia că Bion ajunge la o formă definitivă a propriei perspective teoretice, ci mai degrabă ea se transformă, se reconfigurează și uneori își abandonează propriile formulări (în fond, la fel ca Freud). Hinshelwood reușește să transmită această mișcare, acest flux viu, evitând să prezinte evoluția gândirii lui Bion ca pe un parcurs complet coerent și definitiv închis, păstrând în același timp impresia unei dezvoltări reale și a unei acumulări progresive a înțelegerii clinice.

În același timp, scheletul structural al cărții oferă cititorului o busolă pentru orientare. El permite reveniri, reluări, lecturi selective. Pentru noi, terapeuții, această structură devine utilă în condițiile în care anumite secțiuni pot fi puse la lucru diferit și aprofundate în funcție de experiența clinică a fiecăruia. Această carte nu este una care se citește o singură dată, ci una la care putem reveni din nou și din nou, în diverse momente ale practicii noastre.

Un aspect important este și modul în care Hinshelwood reușește să îl apropie pe Bion de cititor fără a-l simplifica excesiv. Există o dificultate reală în lectura nemijlocită a operei lui Bion. Limbajul său este pe alocuri fragmentar, uneori opac, iar logica nu este întotdeauna explicită. Gradul de abstracțiune foarte ridicat pune la grea încercare și îi frustrează chiar și pe cei mai atenți sau răbdători dintre cititori. În acest context, rolul lui Hinshelwood nu este doar de a explica, ci de a media o întâlnire. Și o face, consider eu, cu deplin succes.

Medierea apelează constant la practica clinică. Conceptele sunt ancorate prin viniete în situații recunoscutibile: momente de impas, de confuzie,

de incertitudine. Ele nu apar astfel ca simple abstracțiuni, ci ca mijloace de a da sens unor experiențe, care altfel ar rămâne difuze.

Cartea păstrează totodată ceva din rezistența lui Bion la a fi „înțeles” complet. Există numeroase pasaje care rămân dificile, care nu se lasă ușor „digerate” și integrate. Această dificultate nu este neapărat un defect, ci face parte din experiența pe care textul o propune. Cititorul este invitat să tolereze o anumită doză de neclaritate, să continue să stea în relație cu un conținut care nu este imediat satisfăcător. Ca și cum ar gusta din momentele de dezorientare și incertitudine din cabinet, în care capacitatea negativă devine esențială.

Din acest punct de vedere, lectura devine ea însăși o experiență analitică. Există clipe de înțelegere, urmate de momente de pierdere a sensului, de reveniri, de reconfigurări. Cartea nu pune la dispoziție o cheie interpretativă finală, ci solicită o implicare activă din partea cititorului.

Pentru un terapeut de orientare psihanalitică relațională, această experiență poate avea o însemnătate particulară. Ea ne reamintește că nu tot ceea ce se întâmplă în ședință poate fi formulat imediat în termeni relaționali expliți. Există paliere ale experienței care necesită întâi un travaliu de conținere și transformare, înainte de a putea fi articulate.

Pe de altă parte, cartea poate funcționa și drept o contrapondere la tendința de a absolutiza claritatea și eficiența. Într-o lume, inclusiv profesională, în care întâlnim o presiune crescândă pentru tehnică, rezultate și formulări precise, lentila bioniană a lui Hinshelwood evidențiază faptul că munca analitică presupune în chip firesc incertitudine, confuzie și limite ale cunoașterii.

Bogatul material clinic prezent în carte susține această perspectivă. Nu sunt oferite exemple spectaculoase sau intervenții ideale, interpretări strălucite sau pline de miez, ci mai curând momente de blocaj, perioade de

confuzie sau secvențe încă lipsite de sens. Ele sunt tratate nu ca eșecuri, ci ca părți constitutive, inerente procesului analitic.

După cum spuneam și mai devreme, în felul acesta cartea poate fi citită și ca o dezidealizare a analistului. Nu există un model de funcționare optimă, ci o explorare a limitelor și vulnerabilităților ivite în practică. Acesta este un adevăr care sună neliniștitor, dar totodată eliberator, pentru că permite o relație mai realistă și mai tolerantă cu propria experiență clinică.

În final, valoarea textului nu constă atât în ceea ce explică, cât în ceea ce menține deschis. El nu oferă un set de reguli sau o metodă în sens strict tehnic, ci încurajează o anumită dispoziție a minții. Dacă există o metodă clinică a lui Bion, ea se conturează aici ca o capacitate de a rămâne în contact cu necunoscutul fără a-l reduce prematur la ceva deja cunoscut. O formă de iubire a noului și a apariției sale.

Pentru cititorul interesat să facă un plus de loc în viața lui incertitudinii, cartea lui Hinshelwood poate deveni o resursă valoroasă. Ea nu vine cu răspunsurile, ci păstrează vii întrebările. Iar această disponibilitate de a sta cu neștiutul este, poate, una dintre cele mai fidele forme de a rămâne aproape de Bion.